

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2005

LAIDIN- GNÁTHLEIBHÉAL

(400 marc)

Dé Céadaoin, 22 Meitheamh – Tráthnóna 2.00 go dtí 5.00

A. Cuir Laidin ar:-

- (a) Scrios na léigiúin Rómhánacha bailte agus cathracha uile an namhad. (15)
- (b) Bhí an bua chomh mór sin go raibh go leor de na Rómhánaigh mórálach agus cruálach. (15)
- (c) Ghlaigh an ginearál Rómhánach a chuid fear le chéile agus spreag sé iad chun na príosúnaigh a chéasadh. (15)
- (d) Ghéill na saighdiúirí láithreach, ach d'inis siad do na seanadóirí sa Róimh go raibh an ginearál truailithe. (15)
- (e) Bhí fearg mhór ar na seanadóirí. "Bíonn saighdiúirí Rómhánacha uasal i gcónaí," a dúirt siad. (15)

céasaim: crucio, crucare. géillim: pareo. truailithe: turpis.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna go léir a leanann é:-

(I dtosach ní thuigeann a chlann mhac comhairle an athar)

Romani in Graecia multa oppida deleverunt. Ex his locis multi Graeci trans mare ad Italiam fugerunt ut novas sedes peterent. Ex eis quidam factus est agricola. Multis post annis cum agricola sciret se mox moriturum esse, timebat ne filii ipso mortuo non laborarent. Itaque eis imperavit et ut patris verborum meminissent et ut maxima cura ac diligentia in suis agris laborarent, quod hoc facto magnas divitias haberent. Sene mortuo filii verborum memores agros summa vi effodere coeperunt quod sperabant se magnas divitias ibi celatas reperuros esse. Mox autem veriti ne decepti essent cum neque aurum neque argentum repperissent, primum se stulte laboravisse putabant. Tandem intellexerunt cur pater re vera haec monuisset. Agri enim tam diligenter effosi et tam fertiles facti sunt ut seges esset optima.

sedes: áit chónaithe. morior: faighim bás. meminire (+ Ginideach): cuimhním.
divitiae: saibhreas. senex: seanfhear. effodio: déanaim tochair. reperio: aimsím.
vereor ne: tá eagla orm go. stulte: go hamaideach. seges: barr.

- (i) Cad a rinne na Rómhánaigh sa Ghréig? (3)
- (ii) Cad a rinne go leor de na Gréagaigh? Cad a bhí ar intinn acu? (8)
- (iii) Cén tslí bheatha ar ghlac duine de na Gréagaigh léi? (2)
- (iv) Tabhair **dhá** chúis gur cheap an fear seo cuid mhaith blianta ina dhiaidh sin go mba ghá treoracha áirithe a thabhairt dá chlann mhac? (8)
- (v) Cad iad na treoracha a thug sé? (8)
- (vi) Cén chúis a thug sé leis na treoracha sin a thabhairt? (4)
- (vii) Cad a tharla tar éis a bháis? (8)
- (viii) Cén fáth ar iompair na mic iad féin ar an gcaoi sin? Cén eagla a bhí orthu? (12)
- (ix) Cad a cheap siad fúthu féin i dtosach? (4)
- (x) Cén focal Laidine i líne 8 atá contrártha le *tandem* (i líne 8 freisin)? (4)
- (xi) Cad a thuig na mic faoi chomhairle a n-athar? (8)
- (xii) Cén fáth a raibh *seges optima* ann? (6)

2. Cuir Gaeilge ar shliocht **amháin** as Roinn A agus ar shliocht **amháin** as Roinn B:- [130]

A. (i) (*Cuirtear mearbhall ar na Cartaigh; ach toisc go bhfuil siad gar dá gcampa ní chailleann siad tuilleadh*)

Nondum Hannibal e castris exierat cum pugnantium clamorem audivit. Itaque excitus tumultu raptim ad hostem copias agit. Iam Poenos primos occupaverat equestris Romanus terror; peditum Romanorum etiam prima legio proelium inibat. Hannibal pugnantem inter tumultum ac terrorem instruxisset nisi cohortium decurrentium per colles clamor iniecisset metum ne a castris intercluderentur. Inde pavor et fuga passim coepta est. Minorque caedes fuit, quia propinquitas castrorum brevior fugam fecit. Tamen supra octo milia hominum occisa, supra septingenti capti; signa militaria novem adempta.

Livias (65)

excitus: scanraithe. tumultus: mearbhall. raptim: faoi dheifir. in eo: téim isteach. instruo: cuirim ord ar. inicio: insteallaim. metus ne: ar eagla go. intercludo: dealaím amach ó. pavor: eagla. passim: ar fud na háite. adimo: caillim.

NÓ

(ii) (*Sa chogadh cathartha déanann Afranius iarracht cosc a chur ar fhórsaí teacht i gcabhair ar Caesar*)

Nuntiat Afranio magnos Gallorum comitatus qui iter habebant ad Caesarem, ad flumen constitisse. Venerant eo equites ex Gallia cum multis carris magnisque impedimentis, ut erat Gallica consuetudo. Erant praeterea hominum milia circiter sex cum servis liberisque; nullus ordo, nullum imperium certum, omnes autem sine timore iter fecerunt. Hos omnes flumina continebant. Ut hos oppugnet cum omni equitatu tribusque legionibus Afranius de nocte proficiscitur. Celeriter tamen se Galli expediunt proeliumque committunt. Hi pauci pari certamine magnum numerum sustinuerunt; sed ubi signa hostium appropinquare coeperunt, sese paucis amissis in montes proximos receperunt.

Caesar (65)

comitatus: tionlacan. impedimenta: bagáiste. consuetudo: nós. contineo: cuirim cosc le. sustineo: cuirim stop le, seasaim in aghaidh.

B. (i) (*Tá láson tar éis an Bhanríon Hypsipyle a fhágáil chun leanúint dá chuid taistil. Labhraíonn Hypsipyle leis agus é ag imeacht sa bhád*)

'ultimus e sociis sacram conscendis in Argon.
illa volat; ventus concava vela tenet;
caerula propulsae subducitur unda carinae:
terra tibi, nobis aspiciuntur aquae.
in latus omne patens turris circumspicit undas;
huc feror, et lacrimis osque sinusque madent.
per lacrimas specto, cupidaeque faventia menti
longius adsueto lumina nostra vident.'

Óivid (65)

Argo: ainm long láson. caerulus: gorm. carina: long. patens: nochta. os: aghaidh. madeo: táim báite fliuch. lumina: súile.

NÓ

- (ii) *(Le titim na hoíche tagann muintir na Traí i dtír ag rinn gar don Iodáil; déanann Palinurus na gaotha agus an t-aer a mheas)*

provehimur pelago vicina Ceraunia iuxta,
unde iter Italiam cursusque brevissimus undis.
sol ruit interea et montes umbrantur opaci.
sternimur optatae gremio telluris ad undam
sortiti remos, passimque in litore sicco
corpora curamus; fessos sopor irrigat artus.
necdum orbem medium nox horis acta subibat;
haud segnis strato surgit Palinurus et omnes
explorat ventos atque auribus aera captat.

Veirgil (65)

provehor: seolaim. iuxta: gar. umbro: dorchaím. sterno: leathaim amach. gremium: barróg.
tellus: an talamh. ad: gar. sortior: cuirim (rud) ar crainn. sopor: codladh. artus: géag.
haud segnis: le fuinneamh. stratum: leaba.

3. Freagair Roinn **A** nó Roinn **B** sa cheist seo:- **[90]**

A.

- (i) Cuir Gaeilge ar:- (60)

Scipio C. Laelio cum Syphace aliisque captivis Romam misso, cum quibus et Masinissae legati profecti sunt, ipse ad Tyneta rursus castra refert et quae munimenta incohaverat permunivit. Carthaginenses non brevi solum sed prope vano gaudio ab satis prospera in praesens oppugnatione classis perfusi, post famam capti Syphacis in quo plus prope quam in Hasdrubale atque exercitu suo spei reposuerant perculsi, iam nullo auctore belli ultra audito oratores ad pacem petendam mittunt triginta seniorum principes; id erat sanctius apud illos consilium maximaque ad ipsum senatum regendum vis. Qui ubi in castra Romana et in praetorium pervenerunt more adulantium - accepto, credo, ritu ex ea regione ex qua oriundi erant - procubuerunt.

Livias

- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ar gach ceann díobh):- (30)

- (a) Déan cur síos achomair ar conas a chuaigh sé i bhfeidhm ar Hannabal nuair a glaoth ar ais chuig an gCartaig é.
- (b) Conas a rinne Scipio déileáil leis na fadhbanna a tharla de bharr pósadh Sophonisba agus Masinissa?
- (c) Rianaigh go hachomair príomhphointí na hóráide a thug Scipio ag an gcomhdháil síochána roimh Chath Zama.
- (d) Déan cur síos gearr ar conas a dhúisigh Hannabal misneach troda a airm roimh cath Zama.
- (e) Tabhair cuntas gearr ar shaol agus ar shaothar Livias.

B.

- (i) Cuir Gaeilge ar:- (60)

primus se, Danaum magna comitante caterva,
Androgeos offert nobis, socia agmina credens
inscius, atque ultro verbis compellat amicus:
'festinate, viri: nam quae tam sera moratur
segnities? alii rapiunt incensa feruntque
Pergama: vos celsis nunc primum a navibus itis!
dixit; et extemplo – neque enim responsa dabantur
fida satis – sensit medios delapsus in hostes.
obstupuit, retroque pedem cum voce repressit.
improvisum aspris veluti qui sentibus anguem
pressit humi nitens, trepidusque repente refugit
attollentem iras, et caerula colla tumentem:
haud secus Androgeos visu tremefactus abibat.

Veirgil

- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ar gach ceist díobh):- (30)
- (a) Cé acu de mhuintir na Traí a labhair tar éis an tsleachta thuas? Cad a dúirt sé?
- (b) Scríobh nóta ar shamhail **amháin** ar bith in *Aeinéid II*.
- (c) Inis scéal Laocoon.
- (d) Scríobh nóta ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:-
Palladium; Tenedos; Cassandra; Sinon; Menelaus.
- (e) Gan an *Aeinéid* a chur san áireamh, ainmnigh **dhá** shaothar eile le Veirgil agus scríobh nóta gearr ar cheann **amháin** díobh.

4. Freagair **gach ceann** de na ceisteanna seo a leanas:- [30]

- (i) Scríobh síos an **Tuiseal Ginideach, Uimhir Iolra** de na hainmfhocail seo a leanas:-
nox, princeps, puer, nomen. (8)
- (ii) Scríobh síos príomhranna **trí cinn** ar bith de na briathra seo a leanas:-
capio, impero, mitto, video, fero. (12)
- (iii) Déan an líne seo a leanas as *Aeinéid* Veirgil a scanadh agus na cainníochtaí a mharcáil:-
plena per insertas fundebat luna fenestras (10)

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag dul do gach ceist díobh):-

[75]

A.

- (i) Tabhair cuntas ar **thrí** ghné de réimeas Águstas.
- (ii) Pléigh go hachomair na himeachtaí a rinne réimeas Caligula spéisiúil.
- (iii) Ainmnigh na trí impire a bhain le ríshliocht Flavius. Rianaigh príomhimeachtaí réimeas duine **amháin** d'impirí de ríshliocht Flavius.

B.

- (i) Scríobh nóta gearr ar shaol agus ar scríbhinní Horás **nó** Catullus.
- (ii) Scríobh go hachomair ar ghnéithe ailtireachta **dhá cheann** díobh seo a leanas:-
Paintéoin; amharclanna Rómhánacha; Circus Maximus; teampaill dhronuilleogacha Rómhánacha.
- (iii) Ainmnigh **dhá** shampla de dhealbhóireacht rílfé Rómhánach. Tabhair cur síos gearr ar **cheann amháin** de na samplaí sin.